

facere consenserunt, quod primo negaverant. Omnia scripta sunt, omnibus subscriptum est. Ideo enim videbantur nolle subscribere, ut negare se possint dixisse quod dixerant, et de gestis corruptis judici calumniari. Quod modo quia non possunt, dicunt ipsum esse corruptum: qui ut contra illos judicaret, non nisi ipsi fecerunt, qui contra se ipsos pro nobis tanta dixerunt: quæ ut negare non possent, etiamsi coacti et invitati, suis tamen prosecutionibus subscripserunt. Ideo ergo volebant subscribere, ut liceret eis per calumniam corruptorum gestorum negare quod dixerant: et ideo postea instante iudice consenserunt, quia sentiebant omnibus apparere, nihil se aliud indicare nolendo subscribere, nisi se verba sua ne sibi legerentur timere. Maluerunt enim prosecutiones suas quibuscumque nebulis postea defendere, quam eas tam cito damnare.

XVI. Sed videte, rogamus vos, quemadmodum ipsa sua defensione se pejus implicent, et agant causam nostram, et omnino perimant suam. Nam post Collationem, posteaquam victi appellare voluerunt, objecta sunt eis hæc verba: et ea conantur pejore sua implicatione defendere, quando ab eis quid egerint quaeritis. Ita enim vos putant cor non habere, ut non intelligatis eos omnimodo esse superatos; quando vobis ea dicunt, quæ omnino non dicerent, si aliquid utile quod dicerent, invenirent. Quis enim ferat victos homines conqueri, quod nocte contra eos est prolata sententia: quasi non sæpe iudices audiendi necessitas teneat, ut usque ad multam partem noctis sedere cogantur? Aut ideo non est verum quod dicitur, quia per noctem dicitur? Nec audiunt Scripturam clamantem: « Per diem mandavit Dominus misericordiam suam, et nocte declaravit¹. » Et iterum:

¹ Psal. xli, 9.

« Ad annuntiandam mane misericordiam tuam, et veritatem tuam per noctem¹. » Aut quod dixerunt, nocte venisse ad Dominum tenendum persecutores, non attendentes quoniam ipsis nocturnis horis etiam Dominus veritatem suis Discipulis prædicavit; nec advertere voluerunt, quod scriptum est, apostolum Paulum usque ad medium noctis produxisse sermonem². Si haberent verum quod dicerent, nox eos impedire non posset. Sed sane tenebrosissimam noctem in suis mentibus patiebantur, quando contra se ipsos tanta proferebant, nec ad veritatis lucem perversum animum corrigebant. Et adhuc utique dies erat, quando nobis forensi more de tempore præscribebant, dicentes causam lapsam esse, et agi jam omnino non posse: nec intelligentes nihil se hominibus ostendisse, nisi quantum timuerint ne ageretur, ubi eorum perversitas et catholica veritas monstraretur.

XVII. Adhuc dies erat, quando volentes destruere iudicium Romani episcopi Melchiadis, quo purgatus et absolutus est Cæcilianus, etiam ipsum Melchiadem traditorem fuisse dixerunt. Cujus criminationis cum ab eis esset exacta probatio, gesta prolixissima recitarunt, ubi Melchiadis nomen, quod aliquid tradiderit, non fuit. Et recitaverunt etiam alia gesta, ubi legebatur Melchiadem misisse diaconos cum litteris Maxentii imperatoris et præfecti prætorio ad præfectum urbis, ut reciperent loca quæ fuerant a Christianis tempore persecutionis ablata. Ubi cum Melchiadis crimen nullum penitus appareret, dixerunt superioribus traditionis gestis traditorem Stratonem fuisse recitatum, quod vocabatur unus etiam ex diaconis, quos ad recipienda loca miserat Melchiades, eundem ipsum esse contententes et non ostendentes. Neque enim Stratonem qui tradiderat, saltem diaconum fuisse

¹ Psal. xci, 3. — ² Act. xx, 7.

monstrabant. Quod etiam si esset, respondimus eis, ante parvum tempus in eodem clero Ecclesiae Romanae duos Petros diaconos fuisse. Ita mente caeci, tenebrosas calumnias innectebant, addentes etiam manifestissimam falsitatem, quod non solum nomen, sed etiam loca et regiones et personae convenirent, quibus non alius, sed ipse esse Straton ostenderetur: cum in illis gestis omnino nihil conveniens, praeter similitudinem nominis, legeretur; qua plena est consuetudo generis humani, ut non solum duo, sed etiam plures homines uno nomine vocentur. Nam ipsi quoque Donatum suum Carthaginensem, ne in iudicio Melchiadis ipse putaretur esse damnatus, quem multi pro magno habent, a Donato Casensi distinguendum esse clamaverunt, quia Donatus Carthaginensis contra Caecilianum missus fuerat ad Melchiadis episcopale iudicium: tam crassam noctem in corde gestantes, ut Donatum infamari nollent similitudine nominis sui, et Melchiadem maculari vellent similitudine nominis alieni. Nunc autem Stratoni etiam Cassiani nomen addere dicuntur, quod in Collatione tacuerunt, quasi Straton solus cognominalem habere potuisset, et Cassianus non potuerit. Nec attendere potuerunt interna sua nocte impediti, non solum duos Joannes, unum Baptistam, alterum Evangelistam, sed etiam duos Simones, unum Petrum, alterum Magum: in ipso denique tam parvo numero Apostolorum, non solum duos Jacobos, unum Alphæi, alterum Zebedæi; sed etiam duos Judas, unum sanctum, alterum diabolum; cui tamen Judæ apostolo sancto quisquis similiter mente caecus de crimine Judæ traditoris calumniaretur, non nisi istos imitaretur. Non enim mirum est, si tales istos calumniatores post tam longum tempus patitur existimatio Melchiadis de duobus Cassianis, vel de duobus Stratonibus, quales evangelica

veritas patitur de duobus Herodibus. Nam quia non est expressum quis Herodes pro Christo occisis infantibus continuo mortuus fuerit, et quis Herodes cum Pilato Dominum persecutus sit; putantes unum fuisse, objiciunt Evangelio crimen falsitatis: sicut isti putantes unum fuisse Stratonem vel Cassianum, objiciunt Melchiadi maculam traditionis. Et tamen illi tolerabilius errant, quia non solum nomen, verumetiam dignitas consonat, uterque enim legitur rex Herodes: isti autem dignitatem consonare mentiti sunt, quia utrosque fuisse diaconos nullo modo legere potuerunt.

XVIII. Adhuc dies erat, quando Cirtense concilium, si tamen concilium dicendum est, in quo vix undecim vel duodecim episcopi fuerunt, unde recitavimus traditores fuisse quosdam, qui cum Secundo Tigitano contra Caecilianum sententias protulerunt, falsum volentes ostendere, dixerunt persecutionis tempore non potuisse in aliquam domum illos undecim vel duodecim episcopos congregari: et ut probarent tempus fuisse persecutionis, protulerunt martyrum gesta, ut diebus et consulibus consideratis, quod tempus fuerit, appareret. Quæ martyrum gesta, contra se ipsos protulisse convicti sunt. In eis quippe gestis manifestatum est illo tempore persecutionis christianas plebes solitas congregari. Unde constitit non esse incredibile, quod etiam illi episcopi in privatam domum similiter convenisse legebantur, ut plebi quæ poterat, sicut gestis martyrum continebatur, etiam persecutionis tempore congregari, occulte ordinaretur episcopus, qui posset sibi etiam ipse occulte clericos ordinare in tanta necessitate, ubi anterior episcopus cum clero lapsus, per epistolam ipsius Secundi, quæ ab istis allegata est, monstrabatur. Ex his martyrum gestis quæ ipsi proferebant, admoniti sumus et in alia gesta marty-

rum intendere; et invenimus, et diximus, fervente tempore persecutionis, et privatam domum, quod illi fieri potuisse negaverant, congregationi Christianorum fuisse concessam, et in carcere fuisse martyres baptizatos: ut viderent quam non esset incredibile tempore persecutionis in privatam domum paucos episcopos congregari, quando et in ipso carcere celebrabantur sacramenta Christi, in quo inclusi homines tenebantur pro fide Christi. Quantum nos ergo adjuverint gesta martyrum proferendo, quis non videat, qui non similem noctem habet in corde, qualem illi habebant, qui hoc non videbant?

XIX. Qui etiam hinc gestis ipsis Cirtensibus calumniabantur, quia ibi dies et consules legebantur; et exigebant a nobis, ut aliqua ecclesiastica concilia proferremus, ubi dies recitarentur, et consules. Ipsi enim Carthaginense concilium factum sine die et consule proferebant. Dicebant enim etiam concilium Cypriani consules non habere: ubi tamen legitur dies; in illo autem ipsorum Carthaginensi nec dies. Nos autem, quod in manibus erat, Romanum concilium Melchiadis, sicut illud Cirtense, et diem habere demonstrabamus et consules. Neque enim tunc ad horam antiqua archiva ecclesiastica discutienda nobis fuerunt, unde ista consuetudo etiam veterum fuisse doceretur. Nec tamen inanes eis etiam nos calumnias movere voluimus, quare in Cypriani concilio dies inveniretur, in ipsorum autem non inveniretur: quia illi vanas moras volebant innectere, quas nos conabamur avertere. Nam etiam hoc exigebant, ut de Scripturis sanctis ostenderemus alicubi dies et consules esse conscriptos: quasi episcoporum concilia Scripturis canonicis aliquando fuerint comparata; aut possent etiam ipsi de Scripturis sanctis proferre concilium, ubi Apostoli judi-

ces sederint, et accusatum aliquem vel damnaverint, vel absolverint. Et tamen respondimus eis, etiam Prophetas libros suos prænотatis et definitis commendasse temporibus, quo anno, cujus regis, quoto mense anni, quoto die mensis factum super eos fuerit verbum Domini: ut ostenderemus quam inaniter et calumniose de diebus et consulibus episcopaliū conciliorum quæstiones vanissimas excitarent. Fieri enim potest, ut in codicibus sit ista varietas, dum alii etiam dies et consules diligentia majore describunt, alii tanquam superfluum prætermittunt. Sicut etiam codex de quo primum legimus iudicium Constantini, quo inter partes Cæcilianum innocentem, illos autem calumniosissimos pronuntiavit, diem et consulem non habebat; alius autem quem contra eorum calumnias postea protulimus, habebat. Quia etiam illic invidiosissime proclamaverant, quod Imperatoris litteras sine die et consule recitavimus: et tamen etiam ipsi alias ejusdem Imperatoris litteras in causa Felicis ordinatoris Cæciliani, quas mirabili cæcitate contra se ipsos protulerunt, sine die et consule recitarunt: nec eis inde aliquid objecimus, ne similiter ut ipsi, tempora necessaria superfluis verbis occuparemus. Hæc autem modo dicimus, ut vos saltem oculos aperiatis, et tenebrosa nocte careatis, quam vestri episcopi corde gestabant, qui nocturnam sententiam cognitioni iudicis objecerunt, et ipsi per diem interioribus tenebris involuti mirabili cæcitate contra se ipsos tanta dixerunt.

XX. Leguntur actis apud Carthaginis magistratum expressa verba Primiani, ubi dicit: « Quod parentes eorum nostri majores variis exiliis vexaverunt: » et in Collatione probare conantur, accusantibus majoribus suis ab Imperatore Cæcilianum exilio esse damnatum. Dicunt in litteris suis « Communionem suam esse Ecclesiam verita-

tis, quæ persecutionem patitur, non quæ facit: » et conantur ostendere Cæcilianum damnatum iudicio Imperatoris persequentibus majoribus suis. Et hoc dicunt factum, non per Donatum Casensem, sed per eum quem præ cæteris prædicant Donatum Carthaginensem. Hoc enim scriptis suis per suos modo jactare dicuntur, ubi victi iudicem accusant, quia noctem cordis ipsorum nocturna veritas confutavit. Donatum illum, illum, inquam, Donatum, quem dixerunt « Ecclesiæ Carthaginis ornamentum et martyrialis gloriæ virum, » sic commendare voluerunt, ut dicerent: « Quod apud imperatoris Constantini cognitionem, ipse reum et asseruerit et convicerit Cæcilianum. » Ille ergo vir gloriæ martyrialis apud Imperatoris cognitionem reum constituit et asseruit Cæcilianum, illamque cognitionem Cæciliani damnatio consecuta est: illo viro gloriæ martyrialis accusante et instante, Cæcilianus ab Imperatore damnatus est. Quod quidem nos falsum esse convicimus, qui ejusdem Imperatoris literas, quibus se inter partes audisse et iudicasse testatur, ubi Cæciliano absoluto atque purgato illorum calumnias detestatus est, prolatas de archivo publico recitavimus. Contra quas omnino quid responderent, nihil invenire potuerunt, et ad eas confirmandas contra se ipsos alia protulerunt. Proinde a majoribus eorum apud Imperatorem accusatum constitit Cæcilianum; damnatum autem non constitit, imo etiam constitit absolutum. Sed tamen vel vos videte quantum adjuverint causam nostram episcopi vestri, qui de illa voluerunt etiam falsitate gloriari. Si enim Donatus ille vir gloriæ martyrialis apud Imperatoris cognitionem reum asseruit Cæcilianum, et illo viro gloriæ martyrialis accusante et instante Cæcilianus ab Imperatore damnatus est; respondeant vobis, quando hæc agebantur, quis erat martyr, utrum Donatus qui

hominem apud Imperatorem persequeretur, an Cæcilianus qui illo persequente ab Imperatore damnabatur? Ubi est nunc illa definitiva regula ipsorum, « Communionem Donati, esse Ecclesiam veritatis quæ persecutionem patitur, non quæ facit? » Ecce patitur Cæcilianus, Donatus facit: quis eorum est vir gloriæ martyrialis?

XXI. Attendite, advertite, nolite in errorem perniciosum adhuc usque seduci. Veritatem quæ vobis occultabatur, Deus aperire dignatus est: falsitatem quæ vobis offundebatur, Deus confutare dignatus est: tanto ejus beneficio quare adhuc estis ingrati? Hoc est nempe, quod vobis sæpe dicebant, unde cordis vestri oculos astuta fallacia caligabant: et adhuc etiam convicti inde se jactant, inde nos lacerant, quia nos facimus persecutionem, ipsi patiuntur. Hoc eis remansit omni ex parte superatis, unde adhuc nebulas faciant imperitis, hinc se quasi ostendentes esse « Ecclesiam veritatis, quæ persecutionem patitur, non facit. » Non vos ergo adhuc fallant: hoc eis facimus, quod majores suos et ipsum quem prædicant velut martyrialis gloriæ virum, Cæciliano fecisse gloriantur. Hoc egit ille apud Imperatorem, ut convictus Cæcilianus illius iudicio damnaretur: hoc et nos egimus, ut isti convicti similia paterentur. Si male fecit, quare hoc illi Donatus faciebat? Si autem recte fecit, quare hoc Catholica parti Donati non faciat? Imo recte fieri nec illi dubitant, qui hoc majores suos, quos multum laudant, fecisse gloriantur: nec nos dubitamus, qui hoc eis esse faciendum negare non possumus, ut sine effusione sanguinis, qui verbis non emendantur, aliqua mitissima pœna legum corripiantur inquieti: et si forte Imperator permotus mentis sacrilegæ pertinaciam graviore supplicio statuit esse plectendam, mitius agant iudices, quibus semper licuit lenire atque emollire sententiam. Interim ergo quamvis non

8.

possit ostendi Cæcilianum ab imperatore Constantino esse damnatum, a vobis tamen error ille sublatus est, quo putabatis eam esse veram Ecclesiam quæ persecutionem patitur, non quæ facit: fecit enim Donatus, passus est Cæcilianus. Et si persecutionem patitur pars Donati, patitur cum illa etiam pars Maximiani, quam et ipsi Christi Ecclesiam non esse confirmant. Ac per hoc et facere persecutionem non est iniquitatis indicium, quia et boni faciunt malis, et mali bonis: et pati persecutionem non est justitiæ documentum, quia eam non soli boni pro pietate, sed mali pro iniquitate patiuntur.

XXII. Restat ergo vobis errore depulso Ecclesiam Christi videre ac tenere Catholicam, non ut in ea eligatis quia persecutionem patitur. Cum enim dixisset Dominus: « Beati qui persecutionem patiuntur¹: » ne inde se jactent hæretici, addidit, propter justitiam. Nam quanta mala nostris fecerint furiosissimi clerici et Circumcelliones partis Donati, nostis et vos. Incensæ sunt ecclesiæ, missi in flammis codices sancti, incensæ etiam privatæ domus, rapti homines de sedibus suis, et omnibus quæ inerant ablatis aut perditis, ipsi cæsi, laniati, excæcati: nec ab homicidio potuit temperari; quamvis sit mitius huic luci morientem, quam istam lucem auferre viventi. Ventum est ad homines, non ut retenti aliquo ducerentur, sed tantum ut ista paterentur. Nec tamen nostros ideo justificamus, quia ista perpessi sunt; sed quia pro christiana veritate, pro Christi, pace pro Ecclesiæ unitate perpessi sunt. Illi autem sub tam multis, sub tam severis legibus et sub tanta Ecclesiæ catholicæ, quam Dominus ei tribuit, potestate, quid tale patiuntur? Si quando enim morte mulctantur, aut ipsi se occidunt, aut eorum cruentæ violentiæ dum resistitur occiduntur, non pro communione

¹ Matth. v, 10.

partis Donati, nec per errore sacrilegi schismatis, sed pro apertissimis facinoribus et sceleribus suis, quæ more latronum immani furore et crudelitate committunt. Pro parte autem Donati vix aliquid tale patiuntur, quale Cæcilianum Donato instante passum esse dixerunt.

XXIII. Aut ergo persecutio non omnis injusta est, aut non est persecutio dicenda cum justa est. Quapropter aut persecutionem pars Donati patitur justam, aut persecutionem non patitur, quia patitur juste. Non autem juste passus est Cæcilianus, quia innocens probatus et absolutus est. Quod quidem illi negaverunt, et potius ab Imperatore damnatum esse dixerunt, et ideo majores suos maximeque Donatum, a se tanta prædicatione laudatum, Cæciliano persecutionem fecisse confessi sunt. Illum autem convictum atque damnatum probare minime potuerunt: imo etiam, quod nos dicebamus, eum esse absolutum atque purgatum, ipsi quoque multa contra se ipsos legendo firmarunt. Et tamen liberum arbitrium sibi ab Imperatore concessum esse jactant. Victi atque confusi, id sibi etiam nunc flagitabant debere concedi, quod majores eorum Cæciliano non concedebant: quem sic apud Imperatorem accusarunt, quem illis accusationibus¹, ab Imperatore damnatum isti etiam mentiri voluerunt. Si voluntas libera unicuique tribuenda est, Cæciliano prius tribueretur. Si hæc non homini judici permittenda, sed Deo potius dimittenda sunt, Cæcilianus prius apud Imperatorem non accusaretur.

XXIV. Expergiscimini aliquando, non vos tartareus obliget somnus, non in profundum sacrilegi erroris adhuc impia consuetudo demergat: jam consonate paci, cohærete unitati, acquiescite charitati, cedite veritati: Ecclesiam catholicam incipientem ab Jerusalem cognoscite

¹ Forte accusatoribus.

usquequaque diffundi, cui non communicat pars Donati, cui causa non præjudicat Cæciliani. Toties enim purgatus, toties absolutus, etiam si non esset innocens: « Nec causa causæ præjudicat, nec persona personæ. » Hæc verba per orbem terræ universa personat Ecclesia, clamat etiam membrum illius in Africa: Testimonium Dei novi, negotium Cæciliani non novi: credo innocentem a vestris majoribus insectatum, quem lego toties absolutum: sed qualiscumque sit causa ejus, causæ meæ nihil præjudicat: qualiscumque sit persona ejus, personæ meæ nihil præjudicat. Vos hoc dixistis, vos ad hoc subscripsistis: « Nec causa causæ præjudicat, nec persona personæ. » Ecce Dominus dicit: « Per omnes gentes incipientibus ab Jerusalem ¹: » divinam veritatem in una Ecclesia teneamus, et humanas lites aliquando finiamus.

XXV. Numquid enim verba ista, ubi dixerunt: « Nec causam causæ, nec personam præjudicare personæ, » ullo modo post ipsam Collationem defendere potuerunt, ac non potius se multo perplexius implicarunt? Sic namque in quibusdam scriptis suis locuti sunt: « Causam causæ et personam non præjudicare personæ, a nobis, inquiunt, dictum esse memoriter recensitum est: sed alloquimur nobis non præjudicari ab iis qui a nobis vel rejecti sunt, vel damnati; ii autem qui ex Cæciliani ordinatione descendunt, quos de prædecessore origo numerat ad reatum, quemadmodum non possint ordinatoris sui criminibus obligari, cum per seriem protensus peccatorum funis quoscumque communio vinxerit vinculo, necesse est ut consortes faciat esse peccati? » O mira defensio! Tam densum et arctum est ubi eis adhæserunt pedes, ut eos evellere conantes, frustra et manus et caput figant,

¹ Luc. xxiv, 47.

et in eodem luto hæsitantes arctius involvantur. Ex eis enim quos vel rejecisse se, vel damnasse commemorant, hoc est, ex Maximianistis, secum habent Felicianum, et damnatorem Primiani, et a se damnatum in causa Primiani. Quid est quod funem tam longum a Cæciliano usque ad hæc tempora catholicæ Ecclesiæ implicare contendunt, et catenam suam tam in proximo non attendunt? Præclara quippe illa Bagaitana sententia de Maximiano et sociis ejus: « Trahit, inquit, ad consortium criminis plurimos catena sacrilegii. » Felicianus ergo ista catena trahebatur. Si illis non præjudicat Felicianus, quare nobis Cæcilianus? An forte ubi volunt, præjudicat, ubi autem nolunt, causæ non præjudicat causa, et pro libidine ipsorum fortior est funis antiquus, quam nova catena? Non præjudicat Maximianus Feliciano ¹, a quo damnatus est, non præjudicant Maximianus et Felicianus Primiano a quibus damnatus est, non præjudicat Maximianus eis qui dilationem acceperunt, quibus in uno schismate sociatus est, non præjudicat Felicianus parti Donati, a qua in eodem honore susceptus est, nec baptismus quem in sacrilego schismate dedit, ibi destructus est: et præjudicat Cæcilianus tot christianis gentibus, qui semel damnatus est absens, quomodo Primianus, et ter absolutus est ² præsens, quomodo non Primianus? præjudicat nobis olim defunctus ignotus: et istis non præjudicat vivus, a quibus legitur paulo ante damnatus, et quibus cernitur modo sociatus? Nobis involvitur funis Cæciliani a quibus ignoratur, et illis non involvitur catena Feliciani quorum in eum sententia recitatur, ubi ipsa catena damnatur? Illis licet dicere, Suscepimus quos damnavimus pro pace Donati, quia nec causa causæ præjudicat, nec

¹ Forte cum quo. — ² Judicio Romani concilii et Arelatensis et imperatoris Constantini.

persona personæ : et nobis non licet dicere, Propter eos quos damnastis, non deserimus pacem Christi, quia nec causa causæ præjudicat, nec persona personæ? O ferream frontem, o furoris tenebras, nocturnam sententiam iudici objicientes, et in sui cordis nocte palpantes, offendentes, cadentes, contra nos rabide litigantes, et pro nobis tanta dicentes.

XXVI. Insuper adhuc etiam modo commemorare audent prophetica et apostolica testimonia, quibus nos universaliter in illa Collatione respondimus, ostendentes ipsos Prophetas sanctos cum iniquis in uno templo, sub eisdem sacerdotibus, inter eadem sacramenta versatos, nec tamen a malis fuisse pollutos : quia novērant inter sanctum et immundum, non sicut isti sentiunt corporaliter populum dividendo, sed bene judicando et benevivendo discernere. Et hoc sine intermissione faciebant, ut in illa domo magna, ubi erant sicut dicit Apostolus, alia vasa in honorem, alia in contumeliam¹, se ipsos a talibus morum diversitate mundarent, et essent vasa in honorem utilia Domino ad omne opus bonum semper parata. Sed bene, quod ipsi ex multis testimoniis, quæ litteris suis non intelligentes inseruerunt, quas in Collatione protulerunt et legerunt, tanquam præcipuum de Aggæo propheta testimonium modo post Collationem victi commemorarunt². In isto ergo Propheta multo evidentius quod volumus demonstramus, quia non corporalis, sed spiritalis contactus, qui fit per consensionem ipse polluit homines, quorum causam unam facit ipsa consensio.

XXVII. Nam quando impios Dominus etiam visibili poena perdere voluit, ipse ab eis justos admonitione separavit. Sicut Noë cum domo sua ab eis quos diluvio fuerat perditurus³ : sicut Loth ab eis quos igne fuerat consump-

¹ 2 Tim. II, 20. — ² Aggæi. II. — ³ Gen. VIII.

turus⁴. sicut populum suum a synagoga Abiron, quam mox fuerat extincturus⁵. Ideo et illum qui non habebat vestem nuptialem, non illi qui invitaverant, sed ipse Dominus cujus erat convivium, ligari jussit et projici⁶. Neque enim et ipse sicut piscis sub fluctibus erat, et sic ab invitatoribus, quomodo a piscatoribus videri non poterat. Proinde ne putaretur, sicut isti putant, quod velut unus in turba latenter subrepsisset ignaris, continuo Dominus in eodem ipso uno, quem ligatis manibus et pedibus in tenebras exteriores ex illo convivio projici jussit, multam societatem malorum esse intelligendam, inter quos pauciores boni in convivio Dominico vivunt, significare non distulit. Nam posteaquam dixit : « Ligate illi manus » et pedes, et projicite eum in tenebras exteriores, ibi erit » fletus et stridor dentium : » continuo subjunxit : « Multi » enim sunt vocati, pauci vero electi⁷. » Quomodo hoc verum est, cum potius unus e multis esse projectus in tenebras exteriores, nisi quia in illo uno grande corpus figurabatur omnium malorum ante Domini judicium convivio Dominico permixtorum? A quibus se boni corde interrim ac moribus separant, simul manducantes et bibentes corpus et sanguinem Domini, sed cum magna distinctione : quia isti in honore sponsi induti sunt veste nuptiali non sua quærentes, sed quæ Jesu Christi ; illi autem non habent vestem nuptialem, hoc est, fidissimam sponsi charitatem, sua quærentes, non quæ Jesu Christi. Ac per hoc, quamvis in uno eodemque convivio, isti misericordiam manducant, illi judicium : quia ipsius convivii canticum est, quod et supra commemoravi : « Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine⁸. »

XXVIII. Nec ideo tamen dormit ecclesiastica disciplina, ut corripiat inquietos. Neque enim a populo Dei

⁴ Gen. XIX. — ⁵ Num. XVI. — ⁶ Matth. XXI. — ⁷ Ibid. I3, I4. — ⁸ Psal. C, I.

separamus, quos vel degradando vel excommunicando ad humiliorem poenitendi locum redigimus. Et ubi hoc facere pacis et tranquillitatis Ecclesiae gratia non permittimur, non tamen ideo Ecclesiam negligimus; sed toleramus quod nolumus, ut perveniamus quo volumus, utentes cautela praeccepti Dominici, ne cum volumus ante tempus colligere zizania, simul eradicemus et triticum¹. Utentes etiam exemplo et praeccepto beati Cypriani², qui collegas suos foeneratores, fraudatores, raptos, pacis contemplatione pertulit tales, nec eorum contagione factus est talis. Unde et nos si triticum sumus, ejusdem beati Martyris verba fidentissime dicimus³: quia etsi videntur in Ecclesia esse zizania, non tamen impediti debet aut fides, aut charitas nostra, ut quoniam zizania in Ecclesia cernimus, ipsi de Ecclesia recedamus. Haec verba justissime ac piissime dicerent majores nostri, etiam si Caecilianum et aliquos coepiscopos ejus malos viderent, quos tamen ab Ecclesia separare non possent, propter illos quibus mali demonstrari non poterant, et eos bonos et innocentes putabant; haec verba omnino dicerent, hoc omnino sentirent, ne cum vellent temere zizania separare, simul et triticum eradicarent.

XXIX. Quod ergo jussus est quidam Propheta nec panem manducare, nec aquam bibere in Samaria⁴, quo missus fuerat ut corripere eos, qui vacas constituerant adorandas more idolorum Aegyptiorum, hoc omnino facere debuit quod praecerat Dominus, cui tunc eo modo illos corripere placuit, ut nihil ibi alimentorum tangeret Propheta quem miserat. Neque enim in Ecclesia non fit quotidie, quando eos quos acrius corripimus, etiam si in eorum possessione sumus, nihil ibi apud eos con-

¹ Matth. XIII, 29. — ² Serm. de Lapis — ³ Epist. ad Maximum. — ⁴ 3 Reg. XIII.

tingimus, ut sentiant quantum eorum peccata doleamus. Numquid tamen ideo etiam plebis discissio facienda est, ut sicut mollis herba indiscrete eradicentur infirmi, qui de cordibus hominum et ignotis factis, etiam si nobis sint cognita, judicare non possunt? Nam in ipsa Samaria et Elias et Elisaeus erant, et si ipsi in solitudine, non tamen devitandorum sacramentorum causa, sed quia persecutionem ab impiis regibus patiebantur. Nam illic erant, non utique in solitudine, separata, quae ipse ignorabat Elias, septem millia virorum, qui non curvaverunt genu ante Baal¹. Denique inter praecipuos sanctos habitus Samuel et graviter Saulem corripuit², et cum eo tamen ad offerendum Domino sacrificium sine excusatione perrexit: nec peccatorum ejus contagione pollutus est, sed omnino mundus meritorum suorum conservatione permansit.

XXX. Sed istam nobis quaestionem quamvis evidenter et in collatione et modo soluta sit, evidentius tamen solvat Aggaeus, cujus testimonium praeter caeteris elegerunt; ut solum adhuc pro omnibus jactent. Arguit Dominus per Aggaeum prophetam, populum ex Babylonia residuum, ubi captivus tenebatur, quod domum Domini negligerent, et suas domos excolerent; et dicit propterea se plaga sterilitatis eorum percussisse regionem. Tunc Zorobabel filius Salathiel, et Jesus filius Josedeche sacerdos magnus, et omnis ille populus divinitus inspiratus operari coepit in domo Domini Dei sui. Sic enim eadem Scriptura dicit: « Et suscitavit Dominus spiritum Zorobabel filii Salathiel ex tribu Juda, et spiritum Jesu filii Josedeche sacerdotis magni, et spiritum residuorum omnis populi; et introierunt et faciebant opera in domo Domini omnipotentis Dei sui, quarta et vicesima mensis

¹ 3 Reg. XIX. — ² 1 Reg. XV.